

Nederlandsch tooneel. Door J.J. Cremer.

ingezonden brief in het Algemeen handelsblad van 17 juli 1870 over het Nederlandsch tooneelverbond door J.J. Cremer (1827-1880). De brief is gedateerd Den Haag, 14 juli 1870. De brief is niet gepubliceerd in de Romantische werken.

Op het taal- en letterkundig congres van 1870 in Leuven werd de stand van het Nederlandse toneel besproken. J.J. Cremer en J.N. van Hall, H.J. Schimmel en Jan van Beers wilden een stichting oprichten die de belangen van het nationaal toneel zou gaan behartigen. Als gevolg hiervan werd het 'Nederlandsch Tooneelverbond' opgericht, en in 1875 'Het Nederlandsch tooneel'. In de voetsporen van Schimmel heeft Cremer de zaak van het toneel meerdere malen gesteund.

Publicatieoverzicht:

1e druk in: Algemeen Handelsblad, no. 12064, 17 juli 1870. p. 1. Amsterdam: Gebroeders Diederichs, 1870.

Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad, 5 juli 1870:

Algemeen handelsblad, 5 juli 1870:

Algemeen handelsblad, 5 juli 1870.

HAAGSCHE KRONIEK.

De gansche residentie droomt van het aanstaande concertgebouw *Musis Sacrum*; zij wordt er overal zoo door achtervolgd, dat gisteren een Franschman het in drift *Sacris Musis* noemde. Voor, achter, naast ons, wandelende op de straat — als een decoratie op de borst der bestellers — in de potende buurten, waar het een echte Tantalus-plagerij is, en eindelijk met groote letters, van de kleur der onschuld, op de plek, waar eenmaal de gansche bevolking den tempel hoort te zien verrijzen: overal roept het schitterend aanspreeklijk om toe, dat wij ons duit in 't zalke kunnen leggen. Ik zal het de mijne niet onthouden.

De beide Haagse couranten hebben haar plicht gedaan, en de geldleening van een miljoen, welke de naamloze vennootschap uitschrijft, warrn aanbetroten. Nu het de muzen betrouwen, dachten zij beide de aanleiding. De wakkere burgers, die zich aan het hoofd hebben gesteld, zijn wel niet allen even algemeen bekend, maar 't zijn versche mannen, ook wederom gloeiende voor de zaak, en die met jeugdigheid moed hunne taak aanvaarden. En zoo wordt nu iedereen zijne Musensteden aan de muzen. Daarbij vormt een aantal bankiers een benijdenswaardige bescherming om hen ieder Hogelaar nu weet dat in de laatste jaren de residentie het voorbankier synoniem wordt geacht met het leren op een weelderigen voet, het houden van een opgezette met livreebediende enz.; onze vroegere bankiers vergeleerden, de tegenwoordige rooleren en laten rooleren.

Onder gunstige voortteekenen en met een gepast gebruik van de reclamemiddelen is deze onderneming begonnen. Hare financiële berekeningen zijn en door ons conservatief en door ons liberalen organen gewogen en van geruststellend gewicht bevonden; een meer dan voldoende motief om het niet te herhalen. Voor iedereen moet het, dunkt mij, een groot lokas zijn, dat men voor 10 gulden reeds in November 150,000 gulden kan trekken, zonder nog daarbij te rekenen de streelende zelfvoldoening, dat men zijn eeuwig heeft aangebracht voor het gebouw, dat prijken zal in de Oranjestraat tusschen de Parkstraat en de aldaar geprojecteerde straat, die zal uitmonden op de Mauritskade, en natuurlijk Muzenstraat zal hetten.

Vroegere pogingen waren hetzij op te groote schaal, hetzij op onaanneemelijke voorwaarden uitgeworpen. Volgens een dier plannen verdeelde men de bevolking in drie klassen of standen, en liet de vierde eenvoudig stil rusten. Deze onderneming schijnt niets anders te beoogen dan het oprichten van een ruin, hecht en waardig gebouw, waarin men concerten en tentoonstellingen zal kunnen geven en meetings houden, en dit alles zonder weer te blozen over de schandelijke inrichting, zonder van October tot April voortdurend verkonden te zijn van den tocht; zonder jaren lang queste te moeten maken, alvorens lid te kunnen worden, omdat het bestuur met elken vierkanten duim moest weerkomen.

Aan energie heeft het in deze niet ontbroken, en de bewijzen zijn daar, dat het bestuur door onderneemingen van onbaatzuchtig toekomt voor zich geneerlijk geldelijk voordeel verlangt.

Het is ook beter, dat men geen subsidie van stadswegen eorlange. Wanneer de burgers zelfstandig optreden, zijn zij onafhankelijk. Bovendien behoeft men een gemeenteraad, die reeds logementhouder is en baden uitgeeft, niet in een concertgebouw te haken. De gemeenteraad heeft genoeg te doen, en zoveel aan het hoofd, dat men het hem daarom niet ten krade kan duiden, wanneer hij niets doet. Dat corpus doet mij denken aan de waterwagens, die in de warme dagen door zekere gebieden der stad rijden, om de stof te verminderen. Een uitstekende inrichting, niet waar? Men moet in de residentie wonen, niet u, in zoo'n zindelijke keurige stad, om er zulke desolante waterwagens op na te houden.

Is voortreffelijk!

Maar evenals het achtbaar lichaam zich in een kleinen cirkel beweegt, en de laatste mondelijke vraagstukken laat rusten, zoo rijden de mooie doeltreffende waterwagens uitwendig door Willemspark en Javastraat, Noordinde, Voorhout en Vijverberg, kortom in de kwartieren der rijken en welgestelden; maar in de murige, donkere achterbuurten, waar het water zoo noodig zoude zijn, en waar men het ook waarloeren zou, vertoont zich nooit een waterwagen.

Frisch en versch water overal — dat was er noodig, en dan in onzen raad frische en versche mannen. Wij hebben er helaas! te veel advocaten. Een industrieel is — buiten zijne fabriek, een handelaar — buiten zijne zaak, een meubelmaker — op straat — een individu die maar mate van zijn gezond verstand de zaken goed of scherpzinnig beoordeelt, maar een advocaat is altijd en overal — een advocaat. Debatteeren, reeds duplicat, advocaten, 't kan dikwijls heel onderhoudend zijn en effect maken, maar in den regel leiden die spitsvondigheden tot povere resultaten. Advocaten zijn in een gemeenteraad noodig maar zij moeten er niet den bovetoen voeren, en niet zoontig overzicht hebben, dat zij den invloed der weinige industrieelen tot niets reduceren.

De eigenlijke kern van den middelstand is in onzen gemeenteraad niet genoegzaam vertegenwoordigd en maakt er geen kracht uit. Als 1871 in het land is en de kiezers hun belang beseffen, zullen zij gowis aan onige plaidours in den achteren raad een blijken rustig gunnen.

Dat tijdstip is echter nog ver weg. Op het oogmerk zijn wij vol van den eersten haring en den eersten candidaat voor de rekenkamer, majoor van Hees. Wij houden ons beuzelen open voor de slachtoffers te Hodegraven en de scherpschutters in het kamp, die het beide ter dege noodig hebben.

Wij verhoogen ons over de combinatie van de heeren Jahn en Fabel, directeurs der Fransche opera, met den heer Valois, die nu gezamenlijk ons nationaal toneel zullen besturen. Zal de heer Valois, bij die annexatie van het nationale aan het Fransche toneel, eenige zijner Hollandse artiesten op cosmopolitische wijze ook op het Fransch toneel laten optreden; of zal het gracieuse corps de ballet, twee danssuses en een danser, nu en dan met hunne verrassende sprongen een invaasie op het Hollandsch toneel doen? Willen de twee uitruimende impressies nu gloed voor den toneelbond, den smaa voor het nationaal toneel aanvakeren en na de opvoering van „Jerusalem", de bruiloft van Kloria en Roscoe doen geven, of wil La belle Helene voor den gijfbrecht van Amstel ten toneel doen brengen?

Het is nog alles een geheim, maar zeker is het, dat wij met zekere spanning het resultaat van die combinatie afwachten.

Voor de opening van die beide toneelen zal het letterkundig congres te Middelburg waarschijnlijk meer licht verspreid hebben over de werkzaamheden van den toneelbond. Gezien zullen door die bond natuurlijk niet gekreekt worden; deze banen zich zelf een weg en bloeien als een stof; maar een ras van middelmatige toneelspelers, die Goethe's raadgevingen zullen leeren inacht nemen, die wel zullen doen door *taken*; die een beschadde opvoeding zullen ontvangen en als verspreide heeren en dames zullen optreden, spreken en gesticuleren; die Hauleit's waarschuwing in hun hart zullen prenten; zulk een reeks breukture schrandere kunstenaars zal de toneelbond, indien hij kracht ontwikkelt, kunnen kweken. Mochten dan Schimmel, Hoflijk, Cremer en anderen hunne talenten hermaaldelijk aan het toneel wijden; kon dan onze geestige novellist Keller eens beschrijven, zijne krachten aan een Hollandsch blijspel te beproeven, dan zouden de letterkundige congressen opnieuw bewijzen, dat zij wel degelijk roden van bestaan hebben, en dan zou de scherpsnede der van der Linden over de monster-aansverzamelingen zijn banvloek misschien nog niet uitgesproken.

Alletlei.

Naar men vernemen, komt in het testament van wijlen den heer Barbes een bepaling voor, waarbij aan de armen der residentie een gift van 30,000 fr. wordt geconken.

Als deze schatsoort in dit uitsoeken delen wij mede dat

De prijzen als volgt: R 220, als ge 2 Schipen f 2

AARDAP den f 3.70 a f 3.80; aa

ROORN
Daver f 4.5 f 12 a 13; f —, Mosten pten f — 1 Beter 60 a 1 dard. — **Es**

HARLE
tot belen b 1625 *Kanter* 438 *Kalveer* 2720 p. *Paps* 34 k. *Adas*

VOLLE
vangst en pri KG. Zijden 470 KG. Kw Angiovis nie

STAD E
zen; guste Melkkocien en f 12 a 3 Vette Varken f 40; *Stroo*

KUINI
BLOKZ
1½ vat f 23 **OLDEDE** f 49.50 a 5 wort f 41.

GENEM
stukken per **MAAST** f 8.40 a 8.8 *Ardappelen* per KG. — 100 KG. —

AVIGNO
dig, doch in speuren. M

Bij de op Oostent. Aa 327, 461, 71 3081, 3028, gevolgdte pri gevallen op serie 3851 N N° 45. Op se serie 3941 N° 100, 24 N° 29, 244 Nos. 19, 41 Nos. 24, 32 1619 N°, 51 Nos. 28 en 7 serie 2308 1 91 en 92, N° 98 en 99 in bovenstaas

Geparaal, dam bestond **HARLINGE** teler, dat hij stooten en e thans geheel ter geraakt **ELSENEU** Nederl. selij gen in de **HAVRE**, mond der h landisch ec inkraan, en Beide bek

Het vaderland, 6 juli 1870:

Een twintigtal beoefenaars en beminnaars der letterkunde, voorstanders van het Nederlandsch **tooneel** hebben zich met den heer J. J. **Cremer**, lid van het bestuur van het op 't Leuvensche Congres opgerichte Tooneelverbond, vereenigd om diegenen onder hunne stadgenooten

die belang stellen in de veredeling en den bloei van het **tooneel**, uit te noodigen tot het bijwonen eener vergadering, welke zal gehouden worden op a. s. Vrijdagavond in het gebouw der *Vereeniging*.

Naar wij vernemen, is het doel dier vergadering om, in navolging van hetgeen onlangs te Amsterdam is geschied, te trachten de algemeene toetreding tot het Tooneelverbond te bevorderen en tevens van gedachten te wisselen omtrent de beste middelen, welke tot verbetering van den bestaanden toestand kunnen aangewend worden. Zijn wij wel onderrecht, dan moeten de heeren, die deze oproeping doen, van gevoelen zijn, dat er meer dadelijk en rechtstreeks dan door de middelen, te Amsterdam voorgesteld, — tooneelschool en tijdschrift, — of althans gelijktijdig daarmede, een en ander te doen zou zijn, waardoor van het bestaande partij getrokken zou worden en door een krachtige en weldadige samenwerking de ontwikkeling daarvan in het belang van een waarlijk nationaal **tooneel** zou kunnen bevorderd worden.

Wij vertrouwen dat een talrijke opkomst aan hen, die in deze zaak het initiatief nemen, zal bewijzen dat zij niet te vergeefs hebben gerekend op belangstelling in het Vaderlandsch **tooneel** ook in de Nederlandsche residentie.

Algemeen handelsblad, 8 juli 1870:

Men meldt uit 's-Hage, dat eenige voorstanders van het **tooneel**, in overleg met den heer J. J. Cremer, belangstellenden hebben uitgenoodigd tot het houden eener vergadering op Vrijdag 8 dezer, ten einde de toetreding tot het lidmaatschap meer algemeen te maken en de belangen van het **tooneel** te bespreken, evenals dit reeds hier ter stede heeft plaats gehad,

Arnhemsche courant, 8 juli 1870:

Een twintigtal beoefenaars en beminnaars der letterkunde, voorstanders van het nederlandsch **tooneel**, hebben zich te 's Gravenhage met den heer J. J. **Cremer**, lid van het bestuur van het opgerigte Tooneelverbond, vereenigd om diegenen onder hunne stadgenooten, die belang stellen in de veredeling en den bloei van het **tooneel**, uit te noodigen tot het bijwonen eener vergadering, welke zal gehouden worden op a. s. vrijdagavond in het gebouw der Vereeniging te 's Hage.

Naar wij vernemen, is het doel dier vergadering om, in navolging van hetgeen onlangs te Amsterdam is geschied, te trachten de algemeene toetreding tot het Tooneelverbond te bevorderen, en tevens van gedachten te wisselen omtrent de beste middelen, welke tot verbetering van den bestaanden toestand kunnen aangewend worden. Zijn wij wel onderrigt, dan moeten de heeren, die deze oproeping doen, van gevoelen zijn, dat er meer dadelijk en regtstreeks dan door de middelen, te Amsterdam voorgesteld — tooneel-

school en tijdschrift — of althans gelijktijdig daarmede, een en ander te doen zou zijn, waardoor van het bestaande partij getrokken zou worden, en door een krachtige en weldadige samenwerking de ontwikkeling daarvan in het belang van een waarlijk nationaal **tooneel** zou kunnen bevorderd worden.

Wij vertrouwen, dat een talrijke opkomst aan hen, die in deze zaak het initiatief nemen, zal bewijzen, dat zij niet te vergeefs hebben gerekend op belangstelling in het vaderlandsch **tooneel** ook in de nederlandsche residentie. (Vad.)

's-GRAVENHAGE, 9 Juli. Gisterenavond is in de zaal der Vereeniging eene vergadering gehouden van tooneelminnaren, daartoe bijeengeroepen door eene commissie van letterkundigen uit de hofstad, ter bespreking van de middelen tot opbeuring van het nationaal tooneel. Nadat de vergadering geopend was met een toespraak van den heer Westhrene, heeft de heer Cremer mededeeling gedaan van de oprichting van een tooneelverbond, waartoe, zooals men weet, in het vorig jaar op het letterkundig congres van Leuven het plan was opgekomen en waarover in het aanstaande letterkundig congres van Middelburg van gedachten zou worden gewisseld. Reeds waren de conceptstatuten van dat verbond door een voorloopig bestuur, bestaande uit Noord- en Zuid-Nederlandsche tooneelschrijvers, in gereedheid gebracht en daaruit bleek, dat het verbond zich ten doel stelde: 1°. de oprichting van eene academie voor tooneelkunstenaars en kunstenaressen, onder de leiding van een bekwaam directeur; en 2°. de uitgave van een orgaan, gewijd aan de belangen van het tooneel. De heer Cremer was evenwel van oordeel, dat het krachtigste middel tot verbetering van het Nederlandsch tooneel gelegen was in het bijeenbrengen van een personeel, samengesteld uit de beste elementen der bestaande tooneelgezelschappen. Hij stelde der vergadering voor eene afdeeling te vormen van het nog op te richten Tooneelverbond, en tevens te verklaren, dat in de statuten ook de *derde* grondslag worde opgenomen, als het meest doeltreffende middel om, niet in eene verwijderde toekomst, maar reeds dadelijk het Nederlandsche tooneel en de Nederlandsche tooneelkunstenaars te verheffen.

Over dit voorstel ontstond eene langdurige gedachtenwisseling der vrij talrijk opgekomen genoodigden. Door verschillende heeren werd het denkbeeld van den heer Cremer met warmte toegejuicht; door andere heeren werden bedenkingen aangevoerd tegen de verwezenlijking van dit *derde* middel, waaraan de heer Cremer het meest scheen te hechten. — Door een der leden werd eene motie van orde voorgesteld om voorloopig alleen te verklaren, dat de vergadering geneigd was eene afdeeling van het tooneelverbond te vormen; — doch de aanwezigen waren ongeneigd nog eenige bepaalde beslissing te nemen. Het bestuur heeft voorgesteld dat de bijdrage voor het lidmaatschap der afdeeling beloopten zou f 5.

Eene algemeene beslissing over een en ander kon nog niet worden genomen, daar de meeste genoodigden zich over de voorstellen nog schenen te willen beraden, en de zaal verlieten; zoodat slechts enkelen hun naam plaatsten op de lijst, om het denkbeeld van den heer Cremer te ondersteunen, dat en toetreding tot eene afdeeling, en bevordering van het tooneelverbond door de drie genoemde middelen beoogde.

Het vaderland, 11 juli 1870:

BINNENLAND.

's Gravenhage, 9 Juli.
Officiële berichten.

PENSIOENEN. Door Z. M. zijn gepensioneerd J. F. W. Kleber, Herv. predikant, met f 454, en N. Van Gastel, pastoor, met f 530.

Residentienieuws.

Gisterenavond is in de zaal der Vereeniging een vergadering gehouden van tooneelminnaren, daartoe bijeengeroepen door een Commissie van letterkundigen uit de hofstad, ter bespreking van de middelen tot opbeuring van het Nederlandsch tooneel. Nadat de vergadering geopend was met een toespraak van den heer Van Westrheene, heeft de heer Gremer mededeeling gedaan van de oprichting van een Tooneelverbond, waartoe, zooals men weet, in het vorig jaar op het Letterkundig Congres te Leuven besloten was en waarentrent in het aanstaande letterkundige congres te Middelburg verslag moet worden uitgebracht. Reeds waren de concept-statuten van dat Verbond door een Voorloopig Bestuur, bestaande uit Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkundigen en toonkunstenaars, in gereedheid gebracht en daaruit bleek, dat het Verbond, of liever: de Maatschappij, zooals het voorloopig bestuur de Vereeniging wil noemen, zich ten doel stelde: 1o. de oprichting van een kweekschool voor tooneelkunstenaars en kunstenaresses, te Amsterdam te vestigen; en 2o. de uitgave van een orgaan, gewijd aan de belangen van het tooneel. De heer Gremer was evenwel van oordeel, dat het krachtigste middel tot verbetering van het Nederlandsch tooneel gelegen was in het bijeenbrengen van een personeel, samengesteld uit de beste elementen der bestaande tooneelgezelschappen. Hij stelde de vergadering voor een afdeling te vormen van de nog op te richten Maatschappij, en ten einde niet in een verwijderde toekomst, maar reeds dadelijk het Nederlandsche tooneel en de Nederlandsche tooneelkunstenaars te verheffen, aan het voorloopig bestuur het verzoek te richten om in de concept-wet, onder de middelen om het doel der Maatschappij te bereiken, sub. 2 (na de kweekschool en vóór het orgaan) op te nemen:

„De oprichting en ondersteuning van een Nederlandsch tooneelgezelschap, zooveel mogelijk samengesteld uit de beste krachten, die thans hier en daar zijn verspreid.”

Over dit voorstel ontstond een langdurige gedachtenwisseling der vrij talrijk opgekomen genootsden. Door verschillende heeren werd het denkbeeld van den heer Gremer met warmte toegejuicht; door andere heeren werden bedenkingen, aangevoerd tegen de verwezenlijking van dit derde middel, waaraan de heer Gremer het meest bleek te hechten. Door een der leden werd een motie van orde voorgesteld om voorloopig alleen te verklaren, dat de vergadering geneigd was een afdeling van de Maatschappij te vormen. Doch de aanwezigen waren blijkbaar voornamelijk niet geneigd om toe te treden tot de op te richten Maatschappij, die het bedrag der contributie (f 5 'sjaars voor elk lid), blijkens de circulaire van het Voorloopig bestuur, alleen zou aanwenden tot het oprichten eener tooneelschool en tot het uitgeven van een orgaan. Althans de meesten verwijderden zich, toen de heer Gremer voorstelde twee lijsten ter tafel te leggen, op één waarvan zij zouden teekenen, die tot de oprichting eener Haagsche Afdeling van de Tooneelmaatschappij wilden medewerken, terwijl op de andere geteekend zou worden door hen, die het voorstel van den heer Gremer wenschten te ondersteunen.

Zoo geschiedde het en 't gevolg was dat op eerstgenoemde lijst door niemand werd geteekend, terwijl op de tweede aan de namen der zeventien heeren, die de oproeping tot deze vergadering hadden onderteekend, nog die van onderscheiden aanwezigen, zooals van de heeren Joh. Hilman uit Amsterdam, J. W. Middelburg, mr. C. Asser, mr. J. Van Stolk, A. P. Godon, enz., werden toegevoegd.

Het feit is waar, al klinkt het schier ongeloufelijk, dat een groote gele waakhond van den groente-verkooper Hessing op het Kortenbosch alhier, in de kraam ligt van een negentien-ling. De eigenaar heeft er tien verdrongen en de overgelukkige moeder heeft — gelukkige onwetendheid! — het niet ver genoeg in het tellen gebracht, om haar verlies te bemerken of te beseffen. — Heeren apostelen van het denkbeeld, dat een hond niet aan een kar gespannen mag worden, mogen weten, dat deze welvarende moeder, die 't zoover gebracht heeft in de practische vermenigvuldiging met twee cijfers, gewoonlijk onder den wagen van den groenteboer liep. Wel een bewijs hoe schadelijk dat werk voor de gezondheid der arme honden is.

Het boren van putten. — Middlesbrough-on-Tees gaat een nieuwe bron van uitvoer van zijn mineralen-schat openen. Het heeft miljoenen tonnen kolen verzonden en zal thans een exploitatie aanvangen van bergzout, dat diep onder de fundamenteën der stad en de slib der Tees verborgen ligt. Het zout wordt in beddingen van grootten omvang gevonden, die onder het boren naar wellen ontdekt werden; en met betrekking tot dit boren valt iets mede te deelen, dat niet van belang ontbreekt. De toestel, dien men gebruikte, was de uitvinding van Mather en Platt, van de »Salford Ironworks, Manchester,” — waarbij de boor aan een plat touw (platten kabel) verbonden is, door percussie de aarde of den rotssteen loswerkt en dan plaats maakt voor een bijzonder ingericht scheepsmmer, waarmede het puin opgehaald wordt. Deze afwisseling wordt voortgezet, totdat men de verlangde diepte bereikt heeft. Door het aanwenden van den kabel wordt het werk in veel opzichten gemakkelijker gemaakt; want het ophalen en neder-

laten geschiedt snel, — wat bij het langzaam werken met ijzeren stangen zeer gunstig afsteekt. De boring te Middlesbrough, 1312 voet diep en 1½ voet in diameter, werd tot stand gebracht in 540 dagen, waaronder 150 dagen stilstand, meestal om het opgewelde water uit te pompen en te onderzoeken. Trekt men deze 150 dagen af, dan heeft het boren niet meer dan 390 dagen gekost; en het is niet overbodig hier bij te voegen, dat er nooit meer dan zes man aan het werk waren. Terecht beschouwt men dit als geringe onkosten voor de ontdekking van uitgestrekte zoutlagen en daarmee van een nieuwe bron voor de nijverheid.

Van den bovengrond af gerekend, hoorde men de eerste 1160 voet door nieuwen rooden zandsteen, doortrokken met lagen leem, witten zandsteen, roode mergel en gips. Daaronder lag 40 voet gips, harde witte zandsteen en kalksteen; vervolgens roode zandsteen, zuivere zoutsteen, hier en daar roode zandsteen en verder zoutsteen tot aan den bodem.

Bij dit verslag van een welgestaande onderneming aan het eene uiteinde van Yorkshire mogen wij een korte melding voegen van een soortgelijke aan het andere uiteinde.

Hull leed jaren lang aan gebrekkigen toevloed van water. Een doortastend ingezetene ondernam aan den buitenkant der stad drie boringen van 400 voet door het leem, en thans schieten er dagelijks uit de koele diepte twee miljoen gallons heerlijk helder drinkwater op, den stedelingen tot heilzaam gebruik.

In een onlangs gehouden vergadering der »Institution of Mechanical Engineers” deelde de heer Mather mede, dat er thans te Moskou naar gemelde methode een waterput tot op 3000 voet diepte geboord wordt; en dat hij zich aangeboden had, om in Surrey een boring van 4000 voet te bewerkstelligen, om onderzoek te doen naar de kolenlagen, die volgens geologische theorieën diep onder die landstreek bedolven liggen.

Broek in Waterland, 6 Juli. — Onze afdeling van het Nederl. Schoolverbond bereidde heden aan de schooljeugd het haar toegezegd feest. De school was in een met vlaggen en bloemen gesierde feestzaal herschapen. Ontbrak het niet aan de noodige versnaperingen, een tombola kroonde de pret. Aan de tombola zonder nielen namen alle kinderen deel, die in de laatste 6 maanden niet meer dan 10 schoollijden hadden verzuimd. Onder meer heeft deze bepaling zeer goed op het geregeld schoolgaan gewerkt.

Sedert het laatste halfjaar hadden van de 106 kinderen er 80 geen enkel, en 30 slechts één verzuim, een verhouding die bij andere jaren gunstig afsteekt.

Woerden, 7 Juli. — Eerjisteren, des morgens vroeg, werd in den Rijn buiten de Leidsche poort, in de zoogenaamde Pannenhakkerijen, het lijk gevonden van een der nachtwakers, die daar de ronde had gedaan.

Naar hier algemeen wordt verhaald, zou de overledene daags te voren bij den Burgemeester dezer gemeente zijn beklag hebben gedaan over de slechte behandeling, die hij van zijn vader (insgelijks nachtwaker) te verduren had, er bijvoegende, dat men zich niet moest verwonderen, wanneer zijn lijk eerstdaags werd gevonden.

Wat hiervan ook waar zij, zeker is het, dat gisteren de officier van justitie benevens eenige deskundigen uit Leiden hier aankwamen, om een plaatselijk onderzoek in te stellen. Het schijnt evenwel nog geen uitgemaakte zaak te zijn, wie hier de meeste schuld had, de zoon dan wel de vader.

Delfshaven, 8 Juli. Hedenmiddag te 5 uur is met zeer veel plechtigheid de eerste steen voor het standbeeld van Piet Hein gelegd door den jonkheer Karel Rösener Manz, zoon van den Edelachtb. heer Burgemeester dezer gemeente. Men hoopt op den 8n September a.s. het beeld van den Delfshavenschen zeeheld te kunnen onthullen.

Gorinchem, 7 Juli. — Door het bedanken van dr. Haver Droeze als lid van den Gemeenteraad is er een vacature in dat college, waarvoor tot candidaat door de liberale kiesvereeniging *Burgerplicht* gekozen is de heer D. Van 't Sant.

Middelburg, 8 Juli. — De heer Bijhou heeft de benoeming tot lid van Gedeputeerde Staten niet aangenomen. In zijn plaats is daarop gekozen de heer H. J. Van Deinsse, die de benoeming heeft aangenomen.

Korte berichten uit het Binnenland. — Gedeput. Staten van Gelderland hebben f 1000 subsidie toegestaan voor den scherpshutterswedstrijd op de Wiesel-sche heide. — Als redacteur van de *Wekker* wordt de heer Mionlet opgevolgd door den heer G. B. Lalleman. — Het 50-jarig bestaan van het Liefdehuis nabij de Groote Kerk te 's Hertogenbosch is Donderdag gevierd. — Te Zuidwolde is een landhouwer W. Oosterhuis heerlijk geslagen door twee personen, die een twist gehad hadden met den zoon van Oosterhuis, waarin de vader zich gemengd had; de beide boosdoeners hadden een rek aan stuk geslagen, waren in de woning van Oosterhuis geïrroneerd en hadden hem met de stukken van het rek bijna doodgeslagen. — Te Amsterdam is Donderdagavond een schuitje met 3 jongelieden omgeslagen, van welke één slechts ternauwernood gered is. — In October zal te Woerden een veeverloting gehouden worden. — Woensdagavond is te Drunen een boerenzoon bij het meststorten uit een kar daaronder geraakt en, daar er niemand was om te helpen, gestikt. — Te Stadskanaal heeft een krankzinnig geworden moeder haar zuigeling verdrongen in een tobbe met water en zichzelf opgehangen.

Onderwijs.

Lager Onderwijs.

Op de vergadering van onderwijzers te Deventer zijn o. a. behandeld deze twee vragen: 1o. Als er op de l. s. on-

Dragster courant, 14 juli 1870:

het algemeene welzijn.
In den Haag is eene geheel andere bijeenkomst gehouden, namelijk eene bijeenkomst die de oprichting bedoelt van een tooneelverbond. Men sprak en keusvelde en kwam eindelijk tot het volgend heilig getal van voorstellen: 1°. oprichting eener akademie voor tooneelkunstenaars, 2°. uitgave van een orgaan, tot bevordering van den bloei van het tooneel, — 3°. (voorstel van den heer J. J. Cremer), om de beste tooneelstukken, die thans zeer verdeeld omzwerven, tot één goed geheel bijeen te zamelen. Dit voorstel vond veel bijval, maar werd, zooals veelal de beste voorstellen, voorloopig maar eens niet aangenomen, — ja eigenlijk bleek bij het uiteengaan der vergadering, dat er eigenlijk geen genootschap bestond; het getal der genen die geteekend hadden was luttel. — Wat het voorstel Cremer betreft, het moet in ons land wel vallen, — het kan hier niet uitgevoerd worden, omdat het te eenvoudig en te veel afdoende is. Mijn hemel, hoe kan men geleerde vergaderingen houden en wijsgeerige bespiegelingen maken, als daar maar dadelijk de zaak afgedaan wordt door het rechte middel toe te passen?
Het comité voor den spoorweg van Heerenveen over Joure, Sneek en Bolsward naar Harlingen, heeft de concept-statuten benevens eene circulaire verspreid,

Algemeen handelsblad, 17 juli 1870:

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Mijnheer de Redacteur:

't Zij mij vergund aan uw verslag van het verhandelde ter vergadering van belangstellenden in het Nederlandsch tooneel, op den 8sten dezer alhier gehouden, het volgende ter verduidelijking toe te voegen, met beleefd verzoek het in uw veelgelezen blad te willen opnemen.

Ten 1ste, dat mijn voorstel luidde: Het vestigen van eene Haagste afdeling der Maatschappij; met verzoek aan de commissie, om in de statuten dier Maatschappij op te nemen: „dat zij haar doel zal trachten te bereiken”;

b. door de stichting en instandhouding te helpen bevorderen van een Nederlandsch tooneelgezelschap (voor N- en Z.-Nederland), zooveel mogelijk samengesteld uit de beste nu bestaande krachten.

Ten 2de, dat niet één der aanwezigen op de lijst heeft geteekend, die — in den geest der bestrijders van het bovenstaande verzoek — werd aangeboden, en waardoor men reeds terstond eene Haagsche afdeling der Maatschappij had kunnen vormen.

En ten 3de, dat drie-en-twintig letterkundigen en tooneelvoorzitters reeds dien zelfden avond het verzoek hadden onderteekend, in de vaste overtuiging, dat het eenige middel om de élèves der Amsterdamsche tooneelschool een toekomst te verzekeren, is: het oprichten en ondersteunen van een Nederlandsch tooneelgezelschap, opdat de jongelieden — na volbrachte studie — bij een waardig gezelschap zullen kunnen optreden, en niet gedwongen worden om hun talent in „draken” en „kermisstukken” te gaan verkrachten,

Met alle achting
DEN HAAG, 14 Juli 1870.

Uw dw. dienaar
J. J. CREMER.

paald verzekerd heeft, zal zich de vernieuwde directie tot die verbetering niet bepalen.

Door de aanwinst van nieuwe vennoten wordt immers van het bedrijfskapitaal, met welke eene onderneming als waarvan hier sprake is, behoort gedreven te worden, natuurlijk vermeerderd. Men zal nu daarvan gebruik maken om ook door het versterken van het tooneelgezelschap met die krachten, welke daaraan of nog ontbreken, of nog niet voldoende zijn vertegenwoordigd, het nationaal tooneel in ons midden steeds meer te doen beantwoorden aan de hooge roeping, welke het moet vervullen, wil het voldoen aan de billijke eischen, die daaraan uit het oogpunt van kunst en nationaliteit kunnen worden gesteld.

Op praktische wijze zal mitsdien door de heeren Valois, Jahn en Faubel er naar worden gestreefd, om het ideaal eenigzins te verwezenlijken — zulks geheel te doen is een utopie — 't welk door den heer Cremer in de wel bekende *Vereenigings*-bijeenkomst onlangs werd ontwikkeld en dat die overigens bekwame letterkundige wilde verwezenlijken door middel van het doen rondreizen van een reeds bestaand tooneelgezelschap, dat dan het licht der zoogenaamde ware en echte nationale tooneelspeelkunst — *à l'instar* van het vroegere draagbaar gas, portatief gemaakt — in alle oorden des Rijks zou doen schijnen.

Met overleg, aan vastheid gepaard, wil de nieuw gevormde directie de beste tooneelkrachten des lands aan den Haagschen Schouwburg verbinden, ten einde dezen in vollen nadruk de Koninklijk-Nederlandsche te doen wezen.

Dat men dit plan met ijver en geestkracht zal trachten uit te voeren, daarvoor zijn ons, met den heer Valois, de heeren Jahn en Faubel de beste waarborgen, daar ook laatstgenoemden, als directeuren van den Franschen Schouwburg, de duidelijkste bewijzen hebben geleverd van een moed en volharding, in ondernemingen van dezen aard even onmisbaar als zeldzaam.

Al hun moeite en zorgen zullen echter niet kunnen laten, zoo het publiek hun pogen niet krachtadig schragen wil.

Ofschoon het niet ontbreekt aan bijval en geestdrift voor het nationaal tooneel in deze stad, mag het evenwel niet worden ontkend, dat nog altijd een groot deel der gefortuneerde en ontwikkelde bevolking zich vreemd er aan houdt. Dat moet anders en beter worden.

Is afwisseling van voorstellingen nu meer mogelijk gemaakt dan het vroeger met de uitnemendste bedoelingen kon zijn, en zal het gezelschap, dat thans reeds zulke talentvolle leden telt, medertijd nog belangrijk worden aangevuld, — met 't oog op die uitzigten mag op klimmende en practisch blijkende ingenomenheid met het nationaal tooneel dezer residentie worden gerekend.

Vol goede hoop en verwachtingen mag daarom het begaafde driemanschap het nieuw te ontsluiten tooneeltijdperk tegengaan; als het repertoire met het „directoire” wordt vernieuwd en verrijkt en het geheel der inrigting jeugdig leven vertoont, dan — men kan er zeker van zijn — zal het publiek niet ondankebaar zich bewijzen en het tot heden ondervonden succes zal inderdaad voortaan in drievoudige mate worden ervaren en genoten.

Java-bode, 26 augustus 1870:

merciert le public de
le cette seconde em-
tois départ pour Sa-
guie, départ fixé irré-
dia, à vous annoncer
issement de ces obli-
à présent, vous ne
ncours.
G. POMPEL.

societie te Magelang
ril zich failliet doen
zulk een klein socie-
le leden hebben hun
zijn leveranciers, die
leden individueel aan-
lezer zaak te gemoet.
(Sms. Cour.)

to Batavia.
i. schip *Kortenaar*,
heeren Coelen, echt-
der As, twee heeren
onder-officieren en

EVEN.
e, 14 Julij 1870.
ail vertrok, geloofd,
d deze ééne vraag
wanneer groote ge-
hangen, alle andere
n: oorlog of vrede?
ize zwaartillendheid!
ikerwet, geen minis-
ie. Wij Hollanders
dig, eer wij bij het
zetten, gelijk thans

nog niet plaats ge-
log hebben, is eerst
oen de miliciens der
ld verlof vertrekken
kaar gepakt hadden,
'wonenden reeds door
ontvingen om voor-

het departement van
eukelijke telegrammen
an drukke bespreking
en Ministeraad. Ko-
in den loop van des
tboten.
leeren daarom minder
niet aan de groote
Regering de vraag
nemen zal, als de

Maar als de feiten
la *guerre comme à la*
ordit dikwijls niet op

Maar, nu Frankrijk
ter kandidatuur voor
, die den naam van
regering vergt, dat
zal geven, dat nooit
lern den Spaanschen
helm, in antwoord op
poloons verlegenwoor-
zeggen, dat hij heen
hem had; na vraagt
erug zal *kwamen* gann?
het schijnt, dat de
ft; lang voortuit ge-
Spaansche kroon aan
et schijnbaar goedge-
als bedrogen en ver-
t, dat de tijden van

ier de zaak zeer waar-
atie is er geen enkel
rau hen, die aan geen
stellen in het 19e
conferentien, zoo be-
stieren, toen de beurs
eel anders; toen sprak
seijelijk radseltje en
hoe moet het teret-
blijven?" was een
t. Gisteren, Woens-
Bismarck bleef te
te Ems; de Duitsche
den om groote dingen
uden de buitengewone
n; en de beurs her-
door midden gehakt,
r, had het hoofd van
ansche kroon terugge-
e, dat men voldaan
blijken *niet* voldaan;
stelt; en er is thans
cen om een einde te

te Batavia aankomt.
aakt zal hebben met
thans nog slechts een
van bespiegelingen en
groote gebeurtenissen,

ik ken ze niet uit elkander, — eigenlijk slechts een aanwas
is van Chang.
Weet voorts, dat de vergadering tot verbetering van het
tooneel, welke dezer dagen alhier gehouden is, volsakt
niets opleverde. Vijftig menschen waren bijeengekomen
om een „schoon gedacht" van den heer J. F. Cremer te
vernemen, 't welk bleek te zijn: de zamentrekking van al
de beste Nederlandsche tooneelisten tot één eenig, alle
Nederlandsche steden bedienend tooneelgezelschap. Op
zeven man na bleek niemand der geroepenen te behooren
tot hen, die uitverkoren waren om dat denkbeeld te om-
helsen. Treurige uitslag. Doch hoe komt zulk een plan
dan ook ter wereld? Eerstlaags zal te Middelburg het
13e Taalkongres gehouden worden, en op het 11e te Leu-
ven hebben een twintigtal heeren de oprigting van een
Tooneelverbond voor het volgend kongres aan de orde
gesteld. Volgens die 30 zou dat Tooneelverbond een
Nederlandsche tooneelschool moeten oprigten, en daarbij
nog op aandringen van één enkele onder de 20 een
tooneel-organ moeten uitgeven. In al dien tusschentijd
echter deden de 30 heeren bitter weinig van hun too-
neelverbond hooren, en nu de ingesomheid van den heer
Cremer met de illusie van een tooneel-gezelschap, waarin
al de beste tooneelisten samen zouden werken, zich kom-
bineerde met den wensch der anderen om blijk van ijver
en werkzaamheid te geven op het a. z. kongres, was van
die combinatie de gehouden vergadering de onvoldragen
vrucht.

In Amsterdam bestaat eene bijzondere vereeniging tot
verbetering van het Amsterdamsch tooneel, welke zich in
verbinding heeft gesteld met, en in zich opgenomen heeft
de geheel private vereeniging van hen, die de opvoeding
van sommige jongens en meisjes voor het tooneel, op ge-
wone scholen voor jongelieden van dien leeftijd, zich had
aangetrokken. De directie der meisjesschool, mejufvrouw
Coke, begrijpt zeer goed, wat zulke meisjes noodig heb-
ben; en de resultaten moeten voorloopig is meer be-
schaafde voorlragt en meerdere ontwikkeling, dan gewoon-
lijk bij ons op de planken en achter de schermen gevonden
wordt, merkbaar en voldoende zijn. Geen van deze leer-
lingen valt echter nog in de termen om op te treden voor
het publiek.

Amsterdam heeft verleden week een vergadering beleefd,
of liever een meeting, die voor iedereen openstond, waar
over het algemeen stemrecht gesproken is. Die vergadering
was echter *a failure*. De meeste sprekers, die zich hielden
laten inschrijven, waren niet opgekomen; en na een tamen-
lijk besadigde rede van des voorzitter, den heer Gurhard,
was de heer Roegen van Ploos de eerste spreker. Veilig
mag nu gezegd worden, dat, waar deze redenaar optreedt,
de zaak weinig aandacht verdient. De gewezen ambtenaar
van het Kabinet des Konings, die thans tusschen couran-
ten-schrijvende zakenwaarnemers in, een half nomadenle-
ven leidt, en ook nu weder telkens met zijne vrienden
oerhoop ligt, is in den volsten zin van het woord wat
men noemt een onmogelijk man.

Toch heeft aan het slot *des meeting* een Amsterdamer
van goeden huize, een gewezen fabrickant, die thans het
Ally. Daybl. van Ned. mede-redigeert, enige opgewonden
woorden gesproken. Tusschen beide in, is door enige
werklieden gesproken over de slavernij van den werkman
en getuist over de vraag, of het algemeen stemrecht niet
een magtig werktuig voor clerikale invloeden zou wor-
den. De meeste sprekers koesterden daaromtrent geene
vrees.

De vergadering was bijeengeroepen door de vereeniging
Algemeen Stemrecht en is geëindigd met een besloten ver-
gadering van de vereeniging, voor den aanvang waarvan
allen, die niet tot haar wenschten toe te treden, met den
naam van „vreesachtigen" aangesproken en verzocht werden
de zaal te ruimen.

Een andere werklieden-vergadering te Amsterdam is reeds
in de berigten der vorige mail genoemd; die namelijk
der werklieden van de koninklijke fabrick van stoom- en andere
werktuigen van Van Vlissingen en Van Heel. De werkli-
den hebben daar zelve tot instandhouding der fabrick
/ 4000 bijgedragen. In de Amsterdamsche bladen is daar-
van groote ophief gemaakt. Eetelijk echter schijnt de zaak
niet veel meer geweest te zijn, dan hetgeen de vrijwillige
leening van Van Hall was, een gedwongen fraaijheid, het in-
houden van één week loon van de gezamenlijke werklieden.
De vijf ton kapitaalvergroting zijn volgetoekend. Men
verzekert mij, dat op de werken aan den borenbouw van
de brug over het Hollandsche Diep, ondanks de lage aan-
nemingsprijs, geld gewonnen wordt, dank zij het tot nog
toe geheel uitblijven van allen tegenpoed. En juist dezer
dagen heeft de fabrick van Van Vlissingen de sluisdeuren
van de Schellingwouderluisen weder aangenomen. Het
gevaar, dat die fabrick tot stilstand zou moeten komen, is
geweken. Het is nu te hopen, dat er afloeiende maatregelen
genomen worden tot zuiniger administratie; dat de direk-
teuren een deel van hun enorme voordeelen aan de zaak
zullen opofferen en dat niet langer, door de bepaling om-
trent het aandeel, dat zij in de zuivere winst hebben,
de neiging tot het geven van groote dividenden, tot schade
van de zaak te zeer wordt aangemoedigd.

Behalve oorlogsgeruchten, hoort men ook van moorden
en doodslagen, die leefden wij in de 14e of 18e eeuw,
zeker in verband zouden gebragt zijn met een maansver-
duistering eergisteren avond, en met een onweer, dat za-
turdag van Tholen tot Groningen en van den Helder tot
Limburg, gelijktijdig met vreeselijke regens over geheel Ne-
derland heeft gewoed, misschien aan vijf of zes personen
het leven gekost heeft, en stillig op vijf en twintig ver-
schillende plaatsen brand heeft gesticht, — vooral in de Gel-
dersche en Overijsselsche streken.

Met die moordgeruchten wordt, behalve het verdrinken
van een nachtwaker te Woerden, die pas bij het geregt ge-
klaagd had over hetgeen hij van zijn vader, tevens zijn

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 6 september 2026.